

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

УДК 141.1:37.022

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2020.1.9>

Авдими́рець Ната́лія Васи́лівна

аспірант кафедри історії, археології і філософії

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, Мелітополь, Запорізька область, УкраїнаРОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНО-ДІАЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ЯК РЕЗУЛЬТАТ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР

Актуальність проблеми. Проблема комунікативно-діалогічної компетентності загалом, а зокрема її розвитку, як результат освітнього процесу в період змін, які відбуваються в сучасному українському суспільстві, потребують нових підходів в освітянській практиці та в системі української освіти. Процеси євроінтеграції, входження у світовий освітянський простір вимагають перегляду тих підходів та методів, які побутували донедавна. На зміну вимогам формування професійних «знань – умінь – навичок» у майбутніх спеціалістів у систему освіти приходить компетентнісний підхід, котрий потребує свого філософського осмислення. Розвиток загальних та професійних компетентностей учасників освітнього процесу, на відміну від набуття ними певного рівня ЗУН, має вирішити низку важливих завдань у процесі повороту українського суспільства від колективноцентричного типу до людиноцентричного. За такої умови комунікативно-діалогічна компетентність постає однією із центральних. Але на сьогодні у філософії освіти немає достатнього теоретичного обґрунтування щодо набуття комунікативно-діалогічних компетентностей в освітньому процесі, й водночас методологічного – для науково-теоретичного й філософського дослідження проблем освіти. Крім цього, комунікативні практики залишаються без належного теоретико-методологічного супроводу.

Різні аспекти феномена комунікативно-діалогічної компетентності активно розглядалися та аналізувалися у працях М. Бубера, В. Біблера, М. Бахтіна, К.-О. Апеля, І. Кагана, В. Лоренца, В. Малахова, О. Назарчука, А. Єрмоленка, Ю. Габермаса, Дж. Пітерса, К. Ясперса та інших філософів. Ґрунтовне розкриття функцій комунікації й діалогу як регуляторів відносин суб'єктів суспільства, визначення принципів соціально-філософського аналізу та методології дослідження складників комунікації й діалогу значно збагатили не лише науку, а і практику стратегічного управління соціальними й культурно-освітніми процесами, зокрема технологіями спрямування саморуху людини до інтелектуальності, моральності та духовності.

Мета нашої роботи є виділення поняття «комунікативно-діалогічна компетентність» та його філософське осмислення.

Методи та результати дослідження. Дослідження є комплексним і в межах філософії містить у собі філософсько-освітню проблематику як методологічне й теоретичне підґрунтя, котре дозволяє аналізувати цю проблематику. Результати дослідження показали, що поняття комунікативно-діалогічної компетентності стосуються як розвитку внутрішньо-особистісних якостей учасників культурно-освітнього процесу, так і їх інтерацій у вигляді взаєморозуміння та практичних взаємодій, що спрямовані на гуманізацію суспільних відносин.

Ключові слова: компетентнісний підхід, комунікативно-діалогічна компетентність, гуманізація освіти, морально-етичний складник освітнього процесу.

Вступ. У статті розглядається поняття комунікативно-діалогічної компетентності під кутом зору філософії освіти. Аналізується поняття компетентності як одне із центральних у сучасній системі освіти. Розмежовуються традиційна знаннева сучасна компетентнісна парадигма в освіті, що означає перехід від отримання професійних знань, умінь та навичок до результатів освітнього процесу.

Мета та завдання. Щодо проблеми компетентності, то необхідно зауважити її міждисциплінарний характер, її дослідженням займаються представники різних галузей знань – філософи, педагоги, психологи, соціологи, економісти, філологи та інші науковці. Цю проблему піднімали у своїх працях С. Пролєєв, О. Слюсаренко, А. Хуторський, В. Шамрай, І. Зимня, О. Красільнікова, Ж. Таланова, Ю. Татур, І. Тонкович та інші. Але поняття комунікативно-діалогічної компетентності досі не було виділено в науково-теоретичному доробку, хоча практика набуття та застосування цієї компетентності в освітньому процесі є очевидною. Тому метою та завданням дослідження буде:

- з'ясувати необхідність розробки нової концепції освіти, яка відображає зміни, що спрямовані на відтворення таких властивостей особистості, як мобільність, динамізм, конструктивність, професіоналізм;
- розкрити мовну компетентність як носія тієї чи іншої мови, котра є основою і джерелом розвитку комунікативно-діалогічної компетентності;
- проаналізувати положення діалогічної філософії, яка акцентує увагу на її етичному складнику.

Методи дослідження. Методи дослідження передбачають використання аналітичного та системного методу, контент-аналіз, феноменологічного підходу.

Для початку з'ясуємо, що таке компетентність, як усвідомлюється ця категорія в сучасній системі освіти та в наукових працях, присвячених цій проблемі. Науковці зазначають, що причини підвищеної цікавості до таких понять, як «компетенції», «компетентність», «компетентнісний підхід», зумовлені необхідністю розробки нової концепції освіти, котра відображала б зміни, спрямовані на, з одного боку, відтворення таких властивостей особистості, як мобільність, динамізм, конструктивність, професіоналізм, а з іншого боку – на пошук нових підходів до визначення цілей, розробки змісту та організації освіти [3, с. 149]. На сьогодні в науковій літературі немає єдиного підходу до трактування поняття «компетентності», дослідники пропонують багато визначень. Чимало з них є тотожними або суперечать одне одному. Принциповим для розробників компетентнісного підходу є розмежування традиційної знанневої парадигми із сучасною, в основу якої покладено результати освітньої діяльності [2, с. 34].

У методичних рекомендаціях Міністерства освіти й науки України щодо розроблення стандартів вищої освіти наводиться таке формулювання: «Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, яка визначає здатність особи успішно соціалізуватись, провадити професійну та/або навчальну діяльність» [4]. Розробка даних рекомендацій українськими освітянами базувалась на документах Проекту TUNING (ключового на сьогодні формату «гармонізація освітніх структур у Європі»). В українському перекладі одного з документів Проекту компетентності визначаються так: «Компетентності являють собою динамічне поєднання когнітивних та метакогнітивних умінь та навичок, знань та розуміння, міжособистісних, розумових та практичних вмінь та навичок й етичних цінностей» [9, с. 98]. Як бачимо, в цих рамкових документах підкреслюється динамічний характер компетентностей, важливість не тільки професійного, але й мисленнєвого, ціннісного, зокрема етичного їх складника, необхідність набуття та розвитку вмінь та навичок міжособистісної взаємодії. Водночас українські філософи С. Пролєєв, В. Шамрай, аналізуючи новий підхід в українському освітньому просторі, підкреслюють, що «<...>компетентності мають бути не ідеальними побажаннями, якоюсь освітньою утопією, а дієвими регулятивами навчального процесу та освітньої політики університету<...>» [10, с. 211].

Дослідниця Н. Петровська вважає, що компетентність має історичні та культурно зумовлені характеристики, підкреслює, що сучасність потребує принципової гуманістичної переорієнтації у процесі набуття компетентностей. У структурі компетентностей дослідниця виділяє основні рівні: рівень цінностей особистості, рівень її установок та рівень умінь, водночас ціннісна картина світу, як уважає вчена, є визначальною, такою, що надає стратегічні орієнтири практики в будь-якій діяльності людини [7, с. 54]. Якщо говорити про компетентність як здатність до взаємодії з іншими людьми, то основним складником виступає «Я-компетентність»,

тобто можливість адекватної саморефлексії. Йдеться про культуру рефлексії як складник компетентності, як один із передумов виходу на комунікативно-діалогічний рівень взаємодії.

Тож, на нашу думку, компетентність можна визначити як певну одиницю виміру набутих результатів навчання, особистісного досвіду, практичної взаємодії, що носять як спеціалізований (професійний), так і загальний (культурний, рефлексивний, аксіологічний, етичний, комунікативно-діалогічний тощо) характер. Компетентність не є сталістю, а, скоріше, постійно змінюваною динамічністю, яка має враховувати соціальні, історичні, культурні зміни, що відбуваються в суспільстві. Компетентність постає комплексним поняттям, яке охоплює знання та навички щодо особистісної саморефлексії, так і взаємодії на міжособистісному, груповому (командному) та загальносуспільному рівнях. Компетентність досягається шляхом як формальної, так і неформальної освіти. За такої умови вагоме значення набуває самоосвіта.

Комунікативно-діалогічна компетентність людини є, на нашу думку, важливим складником широкої і складної проблеми розвитку її як професійно, так і особистісно значущих якостей. У практичному аспекті це постає завданням підвищення загальної ефективності в діяльності людини. Ми спираємось на ідеї діалогічної та комунікативної філософії й намагаємось створити проєкцію на визначення спілкування як засобу практично-духовного освоєння світу, предметно-сміслового хронотопу людської діяльності, в якому представлена сутнісно-суб'єктна форма буття людини та суспільства у вимірах гуманістично-орієнтованого погляду.

Усвідомлення спілкування як базової категорії існування людини характеризується творенням людської присутності у світі, тобто втілення її у формі усвідомлення буття, переплетенням матеріального та ідеального. Це визначається духовністю (вимірами спілкування людини з Небом та Землею), цінностями культури (як способу переведення світу речей у світ речень). Головна наша теза полягає в тому, що найсприятливішим середовищем для розвитку розуму є мова, адже людина залежить від мови відтоді, як вона вчиться говорити, мислити. Але, з іншого боку, мова залежить від людини, оскільки людина творить мову. Тому ми зважаємо на те, що мовна компетентність суб'єкта як носія тієї чи іншої мови є основою і джерелом розвитку комунікативно-діалогічної компетентності. Водночас необхідно враховувати і психолінгвістичний, соціолінгвістичний, когнітивний та інші складники.

Усвідомлення глибинного значення комунікативних процесів як фундаментальної проблеми людського буття в соціальних та особистісних вимірах зумовило активізацію досліджень діалогу як комунікаційної моделі у світовій філософії. Водночас філософське переосмислення діалогу через призму комунікативного підходу послужило збагаченню й розширенню уявлень про природу комунікації. О. Назарчук зазначає, що концепт комунікації, який розвивався в межах лінгвістичного й системно-кібернетичного підходів, спочатку спирався на філософську парадигму діалогізму: модель передавача/приймача схематизувала ситуацію діалогу, тоді як інші парадигми тлумачення комунікації – герменевтика, філософія мови, психологія свідомості – взагалі не виокремлювали передачу повідомлення як істотний момент комунікації [5, с. 52]. Дійсно, слово «комунікація» як науковий термін спочатку розвивалось у кібернетиці й мало скоріше технічний смисл. У гуманітарному знанні феномен комунікації вперше став центром уваги К. Ясперса. Філософ виділяє типи комунікації й говорить про екзистенційну комунікацію як таку, що відповідає повноті справжнього людського буття на противагу поверховим типам комунікації [12, с. 140]. Сучасний американський дослідник у галузі теорії комунікації Дж. Пітерс вважає, що гуманітарний сенс комунікації можна розкрити тільки у вигляді «проєкту узгодження “я” з “іншим”» [8, с. 19].

Відносини між “я” та “іншим” знаходяться в центрі уваги одного із засновників діалогічної філософії М. Бубера. Головною його ідеєю є прагнення відшукати «третій шлях» між, з одного боку, ідеалом об'єктивізму, а з іншого – картезіанською фетишизацією таїни власної індивідуальності, що погрожує соліпсизмом. Висхідною точкою М. Бубер обирає феномен співіснування «Я» з іншою особистістю, «співбуття» з іншими людьми [1, с. 16]. Філософ проводить доволі чітке розрізнення між ставленням до іншого як до «Воно» і став-

ленням як до «Ти». Необхідно зауважити, що поняття «Ти» в єврейській думці взагалі має сакральний зміст, це – звернення до Бога, яке має онтологічний смисл. Світ, що будується ставленням «Я» – «Ти», носить священний характер. Тобто діалог у цьому разі виступає певним онтологічним центром, у якому твориться сам світ, вибудовується його структура. І ця онтологія нерозривно пов'язана як із мовно-дискурсивними інтенціями, так і з етико-моральними настановами «Я».

Тож комунікація й діалог відображають різні смисли людських взаємин. Якщо комунікація має на увазі процеси передачі та сприймання інформації, а також узгодження людських взаємодій на основі взаєморозуміння, знаходження спільних граней зацікавленості, то діалог передбачає процес будівництва спільного світу на основі смислів та етико-моральних настанов його учасників.

Українська дослідниця О. Троїцька, аналізуючи проблеми діалогу й толерантності, переконливо наполягає на «<...>необхідності підсилення полікультурності філософсько-світоглядними, зокрема аксіологічними й духовно-практичними засадами. Оскільки головним інтегратором зусиль щодо полікультурної діяльності постає полікультурна освіта, а її зосередженість на пошуках культурно- і природовідповідних способів розвитку полікультурності особистості, заслуговує на значну увагу <...>» [11, с. 22].

Наразі виникає сумнів щодо можливості забезпечення рівноваги між запитаннями та відповідями, між проблемами та їх розв'язанням. Світ стає накопичувачем знань, залишаючи для нас чимало запитань. У нашу електронну епоху стало очевидним, що її науково-технічні засоби, і насамперед комп'ютерні системи, дуже ефективні в розв'язанні питань, які закономірно виникають, але поступаються перед людським духом у справі їх формування.

Із настанням XXI століття ще більше загострилась цікавість до проблеми людини. Адже здавна предметом зацікавленості людей, їх життєвих турбот та філософських роздумів стала саме людина, її життя і смерть, призначення та цінності, природа та сенс існування, перспективи саморозвитку й бачення майбутнього. У сучасних умовах наука формує нову картину світу, а філософія, відповідно, є теоретично вираженим світоглядом. У сферу філософії входить не навколишній світ людини, а сенс її буття у світі, людина – не просто річ серед речей, а суб'єкт, який здатний до зміни світу в самому собі [6].

Водночас комунікативно-діалогічна компетентність постає однією з найважливіших у сучасному освітньому просторі. Вона постає основою формування власного адекватного образу себе, позбавлення упереджень, оптимізація самооцінки людини. Зворотний зв'язок та діалог впливає на оцінку людиною своєї поведінки, на формування адекватності «Я-концепції». Людина саме через комунікацію, діалог сприймає певну картину світу, базовий набір цінностей, зокрема моральних, та завдяки цьому позиціонує себе в навколишньому світі. Не можна не погодитись із тим, що проблема всебічного та гармонійного виховання людини набуває нової соціальної значущості в умовах розвитку суспільства, знань у XXI столітті [11, с. 277].

Результати. Нами було проведено польове дослідження та проаналізовані базисні настановлення студентської молоді. Отримані результати можна представити у вигляді таких співвідношень:

Таблиця 1

Базисні настановлення студентської молоді в освітньому просторі

комунікація	повідомлення
діалог	порозуміння іншого
компетентність	освіченість, майстерність, креативність

Таблиця 2

Самовизначення студентської молоді

сенс	свобода
цінності	громадянськість, власний вибір, відповідальність
етика	моральність та мораль

Складено автором

Як бачимо з наведених таблиць, є взаємозалежність між базисними настановами студентської молоді та її самовизначенням. Це дає можливість зрозуміти умови їх існування, збагнути їх сутність, визначити власне ставлення до них і сформулювати відповідні запитання. Тобто діалог – це, поза сумнівом, механізм комунікативної компетентності. Наразі ми доходимо висновку, що, розчленовуючи означену цілісність, ми тим самим піддаємо наше майбутнє омані непорозуміння. І тільки з метою збереження їх та власної рефлексії для подальшого буття необхідно створювати спільний комунікативно-діалогічний світ, а не руйнувати його.

Висновки. Отримання комунікативно-діалогічної компетентності як одного з результатів освітнього процесу, є вагомим чинником досягнення взаєморозуміння та гармонізації відносин між людьми, налагодження їх конструктивної взаємодії. Формування та розвиток комунікативно-діалогічної компетентності учасників освітнього простору постає одним із головних завдань сучасної освіти, що потребує переосмислення цілого комплексу ідей, положень та їх переоцінки.

Отже, поняття «комунікативно-діалогічна компетентність» стосується як розвитку внутрішньо-особистісних якостей учасників культурно-освітнього процесу, так і їх інтеракцій у вигляді взаєморозуміння та практичних взаємодій, що спрямовані на гуманізацію суспільних відносин. До того ж розвиток комунікативно-діалогічної компетентності необхідно розуміти як специфічний спосіб ставлення людини до світу та інших людей, як діяльність, що спрямовується на втілення ідей, знань у відносинах із людьми, з якими вона взаємодіє, перетворюючи світ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бубер М. Я и Ты / пер. с нем. Ю. Терентьева, Н. Файнгольда. Москва : Высшая школа, 1993. 175 с.
2. Вітченко А.О., Вітченко А.Ю. Компетентнісний підхід до підготовки викладача ВНЗ. *Вісник Національного університету оборони України*. 2012. № 5(30). С. 33–37.
3. Красільнікова О. Компетентнісний підхід як основа філософії освіти. *Вісник КНТЕУ*. 2018. № 1. с. 147–168. URL: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2018/01/14.pdf>.
4. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти. Київ, 2016. 30 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf>.
5. Назарчук А. В. Философское осмысление диалога сквозь призму коммуникативного подхода. *Вестник Московского университета*. Серия 7: Философия. 2010. № 1. С. 51–71.
6. Новоселов М.А. Забытый путь опытного богопознания. Типография В. С. Соколовой, 1902. 72 с.
7. Петровская Л.А. Общение – компетентность – тренинг : избранные труды. Москва : Смысл, 2007. URL: http://www.al24.ru/wp-content/uploads/2014/01/%D0%BF%D0%B5%D1%82_1.pdf.
8. Пітерс Дж. Слова на вітрі: історія ідей комунікації / пер з англ. А. Іщенко. Київ : Видавничий дім «КМ Академія», 2004. 302 с.
9. Проект TUNING (2006) (ТЬЮНІНГ) – гармонізація освітніх структур у Європі: Внесок університетів у Болонський процес. *Загальна брошура: українська версія*. URL: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf.
10. Пролеєв С., Шамрай В. Компетентнісний підхід у філософії освіти: можливості і проблеми. *Філософія освіти. Philosophy of Education*. 2017. № 1(20). С. 196–212. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kompetentnisniy-pidhid-u-filosofiyi-osviti-mozhливosti-i-problemi/viewer> (дата звернення: 07.02.2020).
11. Троїцька О.М. Діалог і толерантність у культурно-освітньому просторі вищої школи: монографія. 2016. 312 с.

12. Ясперс К., Ситниченко Л. Комунікація. *Першоджерела комунікативної філософії*. Київ : Либідь, С. 132–148.

REFERENCES

1. Buber, M. *Ya i Ty [Me and You]* / per. s nem. Yu. Terenteva, N. Fanhgolda. Moskva: Vysshaya shkola, 1993. 175 s.
2. Vitchenko, A.O., Vitchenko, A.Yu. Kompetentnisnyi pidkhid do pidgotovky vykladacha VNZ [Competence approach to the training of university teachers]. *Visnyk Natsionalnogo universytetu oborony Ukrainy*. 2012. № 5 (30). S. 33-37.
3. Krasilynikova, O. Kompetentnisnyi pidkhid yak osnova filosofii osvity [Competence approach as the basis of the philosophy of education]. *Visnyk KHTEU*. 2018. № 1. S. 147-168. URL: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2018/01/14.pdf>
4. *Metodychni rekomendatsii shchodo rozroblennia standartiv vyshchoi osvity* [Methodical recommendations for the development of standards of higher education]. Kyiv, 2016. 30 s. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf>
5. Nazarchuk, A.V. Filosofskoe osmyslenie dialoga skvoz prizmu kommunikativnogo podkhoda [Philosophical understanding of dialogue through the prism of a communicative approach]. *Vestnik Moskovskogo universiteta. Seriya 7: Filosofia*. 2010. № 1. S. 51–71.
6. Novoselov, M.A. *Zabytyi put opytnogo bogopoznaniia* [The Forgotten Way of Experienced God Knowledge]. Tipografiia V. S. Sokolovoi, 1902. 72 s.
7. Petrovskaia, L.A. *Obshchenie – kompetentnost – trening: izbranye Trudy* [Communication – competence – training: selected works]. Moskva: Smysl, 2007. URL: http://www.al24.ru/wp-content/uploads/2014/01/%D0%BF%D0%B5%D1%82_1.pdf
8. Piters, Dzh. *Slova na vitri, istoriia idei komunikatsii* [Words in the wind: the history of the idea of communication] / per.z angl. A. Ishchenko. Kyiv.: Vyd. dim «KM Akademiia», 2004. 302 c.
9. Proekt TUNING (2006) (TUNING) – garmonizatsiia osvitnikh struktur u Yevropi: Vnesok universytetiv u Bolonskyi protses [Project TUNING (2006) – harmonization of educational structures in Europe: The contribution of universities to the Bologna Process]. Zagalna broshura: ukrainska versiia. URL: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf
10. Proleiev, S., Shamrai, V. Kompetentnisnyi pidkhid u filosofii osvity: mozhlyvosti i problemi [Competence approach in the philosophy of education: opportunities and problems]. *Filosofia osvity. Philosophy of Education*. 2017. № 1 (20). S. 196–212. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kompetentnisniy-pidhid-u-filosofiyi-osviti-mozhlyvosti-i-problemi/viewer> (Data zvernennia: 07.02.2020).
11. Tpoitska, O.M. *Dialog i tolerantnist u kulturno-osvitnomu prostori vyshchoi shkoly* [Dialogue and tolerance in the cultural and educational space of higher education]: monografiia. 2016. 312 s.
12. Yaspers, K. *Komunikatsiia* [Communication] / Sytnychenko L. *Pershodzherela komunikativnoi filosofii*. Kyiv.: Lybid, S. 132–148.

Avdymyrets Natalia Vasylivna

Postgraduate Student at the Department of History, Archeology and Philosophy
Melitopol Bohdan Khmelnytsky State Pedagogical University
20, Hetmanska str., Melitopol, Zaporizhia region, Ukraine

DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE-DIALOGICAL COMPETENCE AS A RESULT OF THE EDUCATIONAL PROCESS: PHILOSOPHICAL DIMENSION

Problem. *The problem of communicative-dialogical competence in general, and in particular its development, as a result of the educational process, in the period of changes taking place in modern Ukrainian society, requires new approaches in educational practice and in the system of Ukrainian education. The processes of European integration, entering the world educational space require a review of those approaches and methods that existed until recently. In place of the requirements for the formation of professional «knowledge – skills – abilities» in future professionals, the education system comes to a competency approach, which requires its own philosophical understanding. The*

development of general and professional competencies of participants in the educational process, in contrast to their acquisition of a certain level of ZUN, should solve a number of important tasks in the process of turning Ukrainian society from a collectively centric type to a human-centric one. Communicative and dialogical competence is one of the central ones. But today in the philosophy of education there is no sufficient theoretical basis for the acquisition of communicative and dialogical competencies in the educational process, and, at the same time, methodological - for scientific, theoretical and philosophical study of education. In addition, communicative practices remain without proper theoretical and methodological support.

Various aspects of the phenomenon of communicative-dialogic competence were actively considered and analyzed in the works of M. Buber, V. Bibler, M. Bakhtin, K.-O. Apel, I. Kagan, V. Lorentz, V. Malakhov, O. Nazarchuk, A. Yermolenko, Y. Habermas, J. Peters, K. Jaspers and other philosophers. Thorough disclosure of the functions of communication and dialogue as regulators of relations of society, defining the principles of socio-philosophical analysis and research methodology of communication and dialogue have greatly enriched not only science but also the practice of strategic management of social and cultural processes, including technologies of human self-movement. to intellectuality, morality and spirituality.

***The purpose** of our work is to highlight the concept of «communicative-dialogic competence» and its philosophical understanding.*

***Methods and Results.** The research is complex and within philosophy includes philosophical and educational issues, as a methodological and theoretical basis that allows to analyze these issues. The results of the study showed that the concepts of communicative-dialogical competence refer both to the development of intra-personal qualities of participants in the cultural and educational process and their interactions in the form of mutual understanding and practical interactions aimed at humanizing social relations.*

***Key words:** competence approach, communicative-dialogical competence, humanization of education, moral and ethical component of educational process.*